

**Pr. prof. univ. dr. Leontin Popescu,
Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie,
Departamentul de Teologie,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați,
Centrul de Cercetare Teologică Ortodoxă Interdisciplinară
„Sf. Trei Ierarhi“**

EXPERIENȚA ȘI DISCERNĂMÂNTUL PATRISTIC CU PRIVIRE LA BOALA PĂCATULUI

Abstract: *By losing the sense of dependence on God, contemporary man inexorably loses the sense of sin. In reality, the sense of God and the sense of sin are intimately linked in consciousness, because only in the face of God does man discover and feel himself a profound sinner and because only in the face of God the Father does man realize that he has sinned, that is, that he has failed in the love of God, violating a law that transcends him, which is not an invention and to which he must obey. This is why the sense of God and the sense of sin stand together or fall together. It is clear that when God is erased or absent from consciousness, sin is no longer felt as such: at most it remains there as an obscure feeling of guilt, but not as sin, which necessarily implies an explicit reference to God and to a transcendent and heteronomous law. The process of secularization, at the same time as it affected man's sense of God, also affected the sense of sin. Unable to eliminate sin as easily as he eliminated God, because sin is too human a reality to deny, man secularized it, reducing it to a feeling of guilt and, ultimately, to a mental illness. This is also the reason why psychoanalysis and psychiatry have taken the official place of confession and spiritual guidance for many. Many people today feel truly good, free and happy in this secularized world, without God. They do not live against God, they do not harbor resentment against faith or against believers. They live in an atheism that is anything but a militant anti-theism, they are irreligious, true "gentlemen"; in their thoughts and in their lives God occupies no place. They are splendid pagans, perhaps at the peak of their professional lives, and also excellent, helpful and exemplary neighbors, but as far as God is concerned, there are no signs of his presence in their minds and lives. In reality, the mystery of sin is revealed to man only when he places himself before God: by looking and allowing himself to be looked at the situations of his life from the point of view of his relationship with God.*

Keywords: *sin, passion, mystery, confession, penance etc.*

Cultura și societatea contemporană ce se secularizează tot mai mult tinde în a determina sau a codetermina alegerea de a fi creștin a omului modern. Pentru majoritatea persoanelor care astăzi se declară creștine, această alegere a devenit o problemă conștientă bazată pe motivații pur personale. Nu mai puțin, această alegere este într-un contrast evident cu un context cultural care relativizează și tinde să globalizeze¹ toate opțiunile religioase.

Păcatul cu implicațiile sale este una dintre provocările contemporane care tinde să se relativizeze și să capete sensul unei normalități. S-a observat pe bună dreptate că astăzi cel mai mare păcat al omenirii constă, fără îndoială, în faptul că oamenii au început să-și piardă simțul păcatului². Mulți creștini de astăzi se recunosc ca păcătoși, dar adesea nu știu cu adevărat ce este păcatul sau au un sens vag și imprecis al acestuia. Alții, în special tinerilor, nu le place să se oprească la introspecția trecutului lor, deoarece sunt mai ales interesați de viitorul lor și de viitorul lumii, pentru care se simt responsabili. Din cauza asta și a faptului că mulți dintre contemporanii noștri nu sunt în stare să-și recunoască păcatele, s-a observat că sensul păcatului sau conștientizarea păcatului, dacă nu s-a pierdut, s-a diminuat foarte mult spre deosebire de epocile trecute. Această criză asupra sensului păcatului nu este doar o atitudine critică a omului care nu se recunoaște în biserică, ci este o criză de conștiință care tulbură serios credinciosul care vrea să-și realizeze credința. Omul de azi, în cele mai multe cazuri, nu mai este capabil să se regăsească într-o evaluare morală precisă, cu atât mai puțin în starea de pocăință sau de spovedanie. Se vede din acest punct de vedere o schimbare semnificativă în conștiința omului contemporan, în concepția sa despre păcat și vinovăție³. Această schimbare îl împiedică pe omul de astăzi să coboare la rădăcinile lui însuși și să înțeleagă, înaintea lui Dumnezeu, în Taina mărturisirii, păcatul săvârșit în trecut și să se recunoască pe sine păcătos după normele morale religioase tradiționale transmise de predecesorii noștri.

1. Giorgios MANTZARIDIS, *Globalizare și universalitate. Himeră și adevăr*, trad. pr. Vasile Răducă, Editura Bizantină, București, 2002, p. 154.

2. Giannino PIANA, „Peccato“, în: *Dizionario teologico interdisciplinare*, vol. 2, Luciano Pacomio (coord), Casale Monferrato, Marietti, 1977, p. 661.

3. G. PIANA, „Peccato“, p. 398.

Diversele cauze ale pierderii sensului păcatului în lumea de azi sunt în mod evident legate de pierderea raportării la Dumnezeu, pierderea responsabilității personale, manifestându-se un optimism excesiv față de om și istorie⁴. Noțiunea de păcat în sensul său actual pare a fi legată de relația pe care omul modern o are cu Dumnezeu și cu lumea. Astăzi, atitudinea omului față de Dumnezeu și față de lume pare să se fi schimbat complet.

Noțiunea de păcat, legată de relațiile omului cu Dumnezeu și cu lumea, este exprimată în primele pagini ale Bibliei, unde păcatul originar reprezintă caracteristicile fiecărui păcat prin excelență. În descrierea din *Geneza*, păcatul a tulburat relația omului cu Dumnezeu și cu lumea. De atunci omul nu mai vrea să se recunoască ca fiind subordonat lui Dumnezeu, el refuză orice referire la o lume divină pentru că nu-l recunoaște pe Dumnezeu prezent în istoria sa. El se consideră capabil să stabilească binele și răul și nu consideră această posibilitate ca pe o ispită sau ca pe o greșeală, ci ca pe o realizare.

În gândirea contemporană, conceptul de Dumnezeu s-a schimbat și el. Dumnezeu nu mai este văzut ca Domnul care dă legea și îndreptarul faptelor umane. Pentru mulți, Dumnezeu nu este deloc necesar și a devenit complet inutil. Omul de azi nu mai știe ce înseamnă Dumnezeu și dacă Dumnezeu înseamnă ceva, omul nu mai simte nevoia să aibă de-a face cu Dumnezeu, pentru că se simte autonom și poate organiza totul singur, cu forțele sale⁵.

Schimbând relația cu Dumnezeu, omul are întotdeauna o nouă relație cu lumea. Omul simte că lumea îi aparține și, în consecință, se consideră stăpân. Lumea nu-l mai sperie pe om, el știe că o poate manipula așa cum vrea. Omul și lumea aleargă în cursa unei prietenii în creștere și incitante, fără prezența și mijlocirea lui Dumnezeu și a lumii religioase în general. Pierzând adevărata relație cu Dumnezeu, omul a pierdut și adevărata relație cu sine însuși, cu conștiința sa⁶. Actele

4. Pr. Leontin POPESCU, *Il Sacramento della Confessione dei peccati nella Chiesa Ortodossa e in particolare in quella rumena*, ZIGOTTO, Galați, 2007, p. 115.

5. Amilcare GIUDICI & Paolo GIANANGELO, „Peccato”, in: *Dizionario teologico*, a cura di Johannes Bauer e Molari Carlo, Cittadella, Roma, 1974, p. 510.

6. Gianni COLZANI, *Antropologia Teologica. L'uomo: paradosso e mistero*, Edizione Dehoniane, Bologna, 1997, p. 472.

sale interne și externe nu mai sunt judecate din perspectiva faptului că omul se află în fața lui Dumnezeu, ci din perspectiva autonomiei lui. În acest sens, păcatul nu mai este o ofensă adusă lui Dumnezeu, o ruptură a prieteniei cu El, ci un ecou al autonomiei sale, nu o vină.

Nu acest lucru se observa, însă, în istoria mântuirii, care plasează realitatea păcatului în perspectiva alianței omului cu Dumnezeu⁷. Viața omului biblic, și nu doar, ci și a omului cu adevărat credincios, este în esență un dialog cu Dumnezeu, omul este partenerul lui Dumnezeu, cel care poate asculta cuvântul lui Dumnezeu și răspunde și poate intra într-o comuniune vitală și personală de iubire cu Dumnezeu. Păcatul este în acest sens respingerea relației filiale cu Dumnezeu creației și, în consecință, este negarea vocației sale, a sensului profund al existenței sale⁸.

Această legătură dialogică din partea creației cu harul divin este o condiție de viață sau de moarte pentru om: în existența lui, dacă vrea sau nu, el se află structural în fața lui Dumnezeu. Rupând această relație datorită manifestării autonomiei sale, reprezintă lepădarea de sine însuși, falsificarea propriei ființe și, în consecință, pierderea lui. Păcatul nu este doar o acțiune care se realizează, o lege care este încălcată, ci o prietenie care se dizolvă, o alianță care se rupe, un NU la chemare, o neacceptare a darului, un refuz de a participa⁹. Desprinzându-ne de Dumnezeu, totul în jurul omului devine secularizat și în lume nu mai există „păcat“, ci „vinovăție“¹⁰: *perversa voluntas*¹¹. Păcatul se reduce la o simplă încălcare a unei norme abstracte, a unei legi care își are originea în societate, iar conștiința omului își reduce forța normativă. În această situație, păcatul nu mai este privit ca o ruptură a

7. Dante LAFRANCONI, „Peccato“, în: Francesco Compagnoni & com., *Nuovo Dizionario della Teologia Morale*, San Paolo, Torino, 1990, p. 899.

8. Giannino PIANA, „Significato e dimensione del peccato nella riflessione teologica e antropologica contemporanea“, în: *Penitenza*, Leumann Torino, Elle Di Ci, 1989, p. 77.

9. Sante RAMPONI, „Peccato“, în: *Dizionario della spiritualità dei laici*, diretto da Ancilli, Ermanno, Milano, OR, 1981, p. 125.

10. G. COLZANI, *Antropologia Teologica...*, p. 471.

11. Sanctus AUGUSTINUS, „De civitate Dei, XIV, 7“, in: *P L 41:410*, „Recta itaque voluntas est bonus amor, et voluntas perversa malus amor“.

comuniunii omului cu Dumnezeu, ci ca un refuz de a merge spre Dumnezeu și de a-l iubi¹².

După ce a pierdut referința la Dumnezeu, omul contemporan a șters și sensul păcatului. Lipsa referinței la Dumnezeu îl pune pe om în dificultate și să ne întrebăm cum putem concepe păcatul într-o lume secularizată în care nu mai este simțit, înțeles ca atare.

Într-o societate pătrunsă de sacralitatea tainei lui Dumnezeu, religiozitatea era mult mai ușor de conceput și de experimentat și prezența divinului opera în organizare și autoritate, în cultură și artă, chiar și în război și politică¹³. Întreaga viață a omului și a comunității din care făcea parte era înconjurată și umplută de o sacralitate prin care omul se găsea în contact cu divinul, izvorul vieții, al înțelepciunii, al puterii și al dreptului. În acest tip de experiență a lumii și a omului, păcatul a fost resimțit ca un eșec față de legile statice și imuabile ale naturii, ale vieții, ale organizării sociale, ale moralității comunității. În această situație, păcatul primește dimensiunea obiectivă, aceea că este o acțiune împotriva voinței lui Dumnezeu, exprimată în toată viața și organizarea socială¹⁴. În societatea secularizată în care trăim, relația cu Dumnezeu este din ce în ce mai puțin evidentă. Preocuparea majoră a societății secularizate nu mai este religia și progresul spiritual, ci preocuparea pentru dobândirea mijloacelor economice¹⁵, consumismul deturnând adevărata semnificație a lucrurilor prin încorporarea sacrului în bunuri, făcând din bunuri un semn de identificare, un cult¹⁶.

Știința și tehnologia au desacralizat natura și tainele vieții, dezvoltarea psiho-socială a omului. Valorile morale care guvernează viața socială nu mai sunt percepute ca o reflectare a unei ordini eterne, ci, dimpotrivă, sunt văzute ca fiind puternic condiționate de contextul so-

12. G. COLZANI, *Antropologia Teologica...*, p. 476.

13. G. PIANA, „Peccato”, p. 661.

14. Jose RAMOS-REGIDOR, *Il sacramento della penitenza. Riflessione teologica biblico - pastorale alla luce del Vaticano II*, Elle Di Ci, Torino – Leumann, 1971, p. 73.

15. Pr. Mihai HIMCINSCHI, „Secularizarea – o problemă contemporană”, în: *Revista Teologică*, 2 (2011), p. 123.

16. Enzo PACE, „Deus ex machina. Forme contemporanee del credere nel relativo”, în: *Incontri*, 2 (2020), p. 11.

cio-cultural și, prin urmare, schimbătoare, în funcție de ritmul schimbărilor din societate și în istorie¹⁷. Ele nu mai sunt o temă pe care umanitatea o descoperă și o îndeplinește în forme mereu noi și tot mai diferite, ci un fapt care trebuie acceptat necondiționat. Omului contemporan i se propune înlocuirea preceptelor religioase cu cerințe adaptate criteriilor strict tehnice și înlocuirea treptată a unei conștiințe specific religioase cu o orientare empirică, rațională, instrumentală; abandonarea interpretărilor mitice, poetice și artistice ale naturii și societății în favoarea unei descrieri sobre și prozaice și, o dată cu aceasta, trasaarea unei linii clare de demarcație între dispozițiile evaluative și orientările cognitive și pozitivistice¹⁸.

În acest context, spațiul religios tinde astfel să se micșoreze: Dumnezeu se retrage progresiv din viața omului și a lumii, devenind doar un simbol, iar omul este împins, printr-un mecanism cultural și social, spre a se gândi pe sine și lumea în sens autonom¹⁹. În această nouă viziune despre om și despre lume, se pierde concepția religioasă despre păcat²⁰ și se descoperă criza de conștientizare a păcatului în funcție de valorile socio-culturale și nu de cele ale Moralei Creștine. În consecință, păcatul este conceput ca ceva impersonal, ca pură încălcare a legii, și se refuză orice concepție legalistă despre păcat care nu reușește să integreze descoperirea valorilor și demnității persoanei²¹. Cu alte cuvinte, omul secularizat consideră păcatul un termen medieval care-l ține în loc și-l duce într-o zonă de bigotism și frică²². Pentru cei care gândesc în acest fel, limbajul biblic care vorbește despre împăcare și iertarea păcatelor sună de neînțeles. Ajungem la o altă cauză a pierderii simțului păcatului, care se manifestă prin opacizarea răspunderii personale, iar aceasta este favorizată pe de o parte de științele psihologice, iar pe de altă parte de ideologie și sociologism.

17. G. PIANA, „Peccato“, p. 661.

18. Magdalena Roxana NECULA, *Dinamica fenomenului religios și modernizarea rurală*, Ed. Lumen, Iași, 2015, p. 34.

19. M. HIMCINSCHI, „Secularizarea...“, p. 113.

20. G. PIANA, „Significato e dimensione...“, p. 70.

21. J. RAMOS-REGIDOR, *Il sacramento della penitenza...*, p. 74.

22. Humbert LUTHE, *Incontrare Cristo nei sacramenti*, Paoline, Torino, 1988, p. 259.

Astăzi, o dificultate în înțelegerea sensului păcatului derivă și din determinismul filosofic și psihologic care guvernează anumite concepții despre om. În teza determinismului filozofic, omul este conceput ca fiind incapabil de a alege liber în sine, fie pentru că este introdus într-o devenire cosmică mai vastă care îi anulează personalitatea, fie căpătă înfățișarea unei legi incontestabile a necesității²³. În cele din urmă, omul nu este așadar o ființă complet liberă, capabilă să facă propriile alegeri personale, ci este o piesă din enormul mecanism cosmic, din care nu se poate elibera. Această concepție deterministă despre om este prezentă în gândirea contemporană în diferite nuanțe, în funcție de diferitele curente de gândire care o profesează. Toate coincid, într-un mod mai mult sau mai puțin accentuat, în negarea adevăratei libertăți a omului în acțiunile sale²⁴. Apoi, există astăzi un determinism psihologic mult mai răspândit, conform căruia omului i se refuză, din motive aparent științifice, capacitatea de autodeterminare.

Cercetarea sociologică ajunge la rândul său să pună asupra societății toată vinovăția unui individ care se declară nevinovat. Există chiar o abordare antropologică potrivit căreia omul nu are capacitatea, și deci nici responsabilitatea, de a efectua acte cu adevărat libere și, prin urmare, posibilitatea de a păcătui²⁵. În acest sens, păcatul este comparat cu o nevroză, o boală a psihicului, responsabilitatea fiind întotdeauna socială și nu personală și, în consecință, omul nu este liber, nu are libertatea de a acționa și deci nu are nicio responsabilitate în ceea ce privește acțiunile lui²⁶. În această situație, păcatul se reduce la o proiecție a neliniștilor umane, la o stare morbidă a psihicului și la o experiență nevrotică a vinovăției²⁷. Omul este victimă, nu vinovat;

23. Sandro MAGGIOLINI, *Peccato e perdono nella Chiesa*, Queriniana, Brescia, 1968, p. 99.

24. Jose Saraiva MARTINS, *Il mistero del perdono*, Pontificia Università Urbaniana, Roma, 1991, p. 16.

25. Giovanni SALONIA ofmcap, „Senso del peccato ed esigenza di riconciliazione nella postmodernità”, în: a cura di Gianluigi PASQUALE, *Una nuova Riconciliazione. Volti e temi francescani*, Atti del 2° Forum dei ricercatori e studiosi cappuccini italiani. S.G. Rotondo, 8-10 maggio 2006, *Teologia viva*, no. 65, EDB, Bologna, 2007, p. 46.

26. D. LAFRANCONI, „Peccato”, pp. 896-897.

27. D. LAFRANCONI, „Peccato”, p. 897.

el este bolnav, nu păcătos. Sentimentul de vinovăție este mai degrabă iluzoriu, chiar nociv, deoarece servește la creșterea dezechilibrului subiectului. Omul este liber în măsura în care nu face o alegere anume, pentru că aceasta i-ar limita capacitatea de a alege și, prin urmare, și libertatea. Din această lipsă de curaj se naște o morală care consideră „păcat” fiecare alegere a omului care duce la definirea lui, la precizarea fizionomiei sale, în cadrul planului divin²⁸.

Trebuie să recunoaștem că științele antropologice ne ajută să depășim concepția extrinsecă a păcatului, dar nu trebuie să cădem în interpretarea extremă care reduce taina omului și a felului său de a acționa, căzând ușor în biologism, sociologism și psihologism²⁹. Insistența asupra autonomiei persoanei și a lumii poate duce la un subiectivism și relativism care se exprimă în excese de imoralism, când răul este confundat cu binele, sau amoralism, când persoana încearcă să nu se mai îngrijoreze de sensul moralității propriului său comportament. Chiar și insistența asupra concepției sociale a persoanei și asupra responsabilității sale în construcția istoriei poate duce la o poziție care duce la pierderea sensului responsabilității morale. Din acest context socio-cultural, pot apărea cu ușurință forme false de religiozitate³⁰ și o concepție falsă despre Dumnezeu, drept consecințe ale secularizării vieții spirituale a omului. Individul nu mai percepe granițele care marchează diferențele dintre religii ca de netrecut, ci pare în schimb capabil să recompună elemente din diferite tradiții religioase într-un singur univers simbolic³¹. Se realizează, astfel, liberalizarea oricărei forme de manifestare a acțiunii umane, fără a se vedea că adevărata relație cu divinitatea este fundamentată pe dimensiunea personală și morală.

Această pierdere a sensului păcatului a fost influențată semnificativ și de un ușor optimism față de om și istorie. Acest optimism, pe de o parte, insistă asupra bunătății omului prin exaltarea libertății și

28. J. S. MARTINS, *Il mistero del perdono*, p. 17.

29. G. PIANA, „Peccato”, p. 662.

30. Joze BAJZEK, „Secolarizzazione”, în: Jose Manuel PRELLEZO (coord.), *Dizionario di scienze dell'Educazione*, LAS, Torino. Elle Di CI, 1997, p. 1000.

31. Enzo PACE, *Credere nel relativo: persistenze e mutamenti nelle religioni contemporanee*, UTET libreria, Torino, 1997, pp. 1-175.

spontaneității și, prin urmare, respingând jertfa și penitența ca forme de masochism și ca impedimente la dezvoltarea deplină a personalității umane; pe de altă parte, păcatul devine un reziduu al vechiului pesimism medieval, în contrast puternic cu optimismul biblic.

O altă cauză a dispariției adevăratului sens al păcatului este și fenomenul de politizare a realității, de extindere a conștiinței politice³². Este evident că astăzi omul nu se gândește la sine în mod izolat și de sine stătător, ci ca la o persoană socială inserată într-un mediu care îi influențează planurile de viață, ceea ce face ca acțiunile sale să aibă o repercusiune pozitivă sau negativă în toată țesătura socială. Este clar că termenul „politic” nu trebuie înțeles aici în sensul restrâns și adesea inferior al administrației publice, ci în sensul mai larg de „social”. Principiile constitutive ale enunțării politice seculare: libertatea, egalitatea, neutralitatea, separarea, nu constituie, din această perspectivă, concepte stabile definite odată pentru totdeauna, ci sunt modulare, iar configurațiile concrete, multiple ale secularismului în diferite contexte istorico-politice depind de această combinație. Asistăm la o schimbare de direcție în care modul de a face politică³³ dă statului laic puterea de a reprezenta comunitatea la toate nivelurile³⁴. La fel se întâmplă și cu legislația internațională, care a devenit universală prin Carta Națiunilor Unite și Drepturile omului, care au devenit un element esențial al conștiinței popoarelor, dar și un instrument politic internațional³⁵. În acest context universal, responsabilitatea umană nu se limitează la spațiul individual sau familial, ci fiecare persoană este invitată să participe cu responsabilitate la sarcinile lumii. Aici păcatul

32. G. PIANA, „Significato e dimensione del peccato...”, p. 73.

33. Marco RIZZI, „Religione e politica: qualche riflessione sul concetto e sul problema della secolarizzazione e della razionalità nel mondo contemporaneo”, în: *Interdisciplinary Journal for Religion and Transformation in Contemporary Society*, vol. 1 (2015): Issue 1 (Nov 2015): Religion in a post-secular world, Publisher: Brill | Schöningh, Leiden (The Netherlands), pp. 46-56.

34. Ilaria BIANO, „Religione e politica nel nuovo millennio: una laicità postsecolare? Il caso dell'Unione Europea e della CEDU”, în: *Estratto da Annali della Fondazione Luigi Einaudi – Torino, 2016 -a. 50*, Firenze, Leo S.Olschki Editore, 2016, pp. 1-116.

35. Olivier CLEMENT, *Întrebări asupra omului*, trans. arhim. Iosif Pop și pr. Ciprian Șpan, Alba Iulia, 1997, p. 118.

capătă o dimensiune de solidaritate umană, este resimțit ca o gravă iresponsabilitate și lipsă de solidaritate față de ceilalți și de istorie³⁶.

Mai trebuie știut că toate aceste schimbări i-au afectat în cea mai mare măsură pe adolescenți, aceștia fiind caracterizați de către psihologi și sociologi ca aflându-se la o vârstă critică, ingrată, neînțeleasă și totuși prețioasă, dificilă și delicată, în același timp³⁷.

Spre deosebire de populația matură, populația tânără este mult mai deschisă la nou, mai predispusă la noi experiențe, la risc.

În această perioadă copilul de ieri, care era foarte legat de judecățile părinților săi, caută un nou echilibru cu el însuși, cu spațiul familial, social, moral în care trăiește și cu propriul său mod de acțiune și de gândire. Cu alte cuvinte, încearcă o nouă înfățișare, o nouă identitate, cu mai multă libertate decât până atunci, adică independentă. La această etate, în fiecare individ prinde formă exigența libertății personale, desprinderea de părinți, preocupare pentru propriul plan de viață, conștiința autonomei, conștiința maturității sexuale și afective. În tot ceea ce întreprinde și simte, adolescentul face întotdeauna apel la propria scară de valori și face alegeri de care se poate simți responsabil³⁸.

În viziunea tânărului, binele și răul sunt percepute ca două categorii care nu pot fi aplicabile în mod separat realității sociale, ca două dimensiuni ale experienței, între care nu se poate pune o graniță bine definită. În această linie, binele și răul devin două principii funcționale ale momentului prezent. Binele este ceea ce se face și se simte la un anumit moment, este ceea ce am înțelege prin formula: a trăi imediatul, a trăi viața de zi cu zi. În viziunea adolescentului, principiile de bine și rău sunt de fapt legate la dinamica vieții cotidiene și tind să ia un caracter relativ³⁹. În consecință, noțiunile de bine și de păcat asumă o semnificație diversă.

Cuvântul „păcat”, se știe, nu este bine primit printre tineri, care îl rețin ca desuet și, în consecință, se preferă substituirea lui cu noțiunea de

36. G. PIANA, „Significato e dimensione del peccato...”, p. 73.

37. G. PIANA, „Significato e dimensione del peccato...”, p. 251.

38. Giuseppe SOVERNIGO, *Senso di colpa, peccato e confessione. Aspetti psicopedagogici*, Bologna, Dehoniane, 2000, p. 206.

39. Franco GARELLI, Enrica ROSANNA, „Giovani e riconciliazione. Ricerca empirica condotta su un campione di giovani italiani (18-19 anni)”, în: a cura di Mario MIDALI e Riccardo TONELLI, *Giovani e Riconciliazione*, Las, Roma, 1984, p. 32.

„greșeală, vinovăție, eroare“. Greșeala în definiția adolescentului înseamnă în ultimă instanță o violare a propriilor principii, a propriilor alegeri și mai puțin o violare a unei ordini divine. Și aici trebuie spus că tânărul tinde să vadă sensul păcatului în strânsă legătură cu autorealizarea, dar aceasta este o opinie imatură, orizontală și individualistă, fără o referință la structurile teologice ale păcatului. Potrivit cercetărilor⁴⁰ făcute asupra tinerilor cu privire la concepția acestora despre păcat, se pare că nu numai noțiunea de păcat în general este mai puțin puternică în conștiința tânărului, ci chiar și noțiunea de păcat original, iar păcatul social sau colectiv e văzut într-o viziune individualistă, ca o greșeală responsabilă împărțită cu toți. Păcate sau greșeli, în opinia adolescentului, par a fi astăzi identificate cu incoerența, indiferența, pesimismul, minciunile, neascultarea, violenta, drogurile, păcate care privesc iubirea și sexul⁴¹.

Difuzată la mai toate straturile sociale ca un nou mod de a fi, atitudinea de indiferență nu mai apare legată doar de particularele matrițe culturale și filosofice, ci mai mult ca fruct al procesului de secularizare care a subminat la rădăcină modelele de comportament tradițional⁴².

40. Enrica ROSSANA, *Quale riconciliazione per i giovani? Ricerca sociologica*, Torino - Leumann, Elle Di Ci, 1985; Franco GARELLI, Enrica ROSSANA, „Giovani“, în: *Nuovo dizionario di spiritualità*, a cura di Stefano DE FIORES, e Tullo GOFFI, Cinisello Balsamo, Editura Paoline, 1985, pp. 726-748; Claudio BUCCIARELLI, „I giovani e il sacramento della Penitenza - Indicazioni di metodologia catecheta per un itinerario di formazione nell'età evolutiva“, în: *La penitenza*, Leumann - Torino, Elle Di Ci, 1989, pp. 296-323; Franco GARELLI, Enrica ROSSANA, „Giovani e riconciliazione. Ricerca empirica condotta su un campione di giovani italiani (18-19 anni)“, în: a cura di Mario MIDALI e Riccardo TONELLI, *Giovani e Riconciliazione*, Roma, Las, 1984, pp. 17-59; Mario POLLO, „L'identità morale del giovane: crisi e possibilità di superamento“, în: Gianfranco COFFELE e Guido GATTI, *Problemi morali dei giovani oggi*, Roma, LAS, 1990, pp. 35-49; Stanley GREENSPAN - H.George POLLOK, *Adolescenza*, trans. it. di Lodovica GRASSI e Margherita BOSIO, Roma, Borla, 1997; Guido GATTI, *Problemi morali dei giovani oggi*, Roma Las, 1997.

41. Pr. Viorel SAVA, „Familia creștină și problemele ei în lumina canoanelor Sfântului Vasile cel Mare – abordare pastorală“, în: *Din comorile teologiei Părinților capadocieni*, Editura Doxologia, Iași, 2010, p. 18.

42. Stelio MANGIAMELI, „Secolarizzazione e fattore religioso: una nuova convivenza“, în: *Persona y derecho Revista de fundamentación de las Instituciones Jurídicas y de Derechos Humanos*, Universidad de Navarra, ISSN 0211-4526, no. 77, (2017), pp. 71-92.

Într-o societate în care totul se schimbă, pericolul este acela al uniformizării⁴³. Indiferența apare în acest context ca și atitudine care atinge atât sfera ierarhizării valorilor, cât și aceea a relațiilor din comunitatea umană⁴⁴.

Indiferența religioasă este azi posibilă în mod radical pentru că viața și trăirea umană de zi cu zi nu caută explicații și semnificații ce vin dincolo de realizarea sa. În această perspectivă, religia și credința nu e văzută ca izvor de semnificații, experiența umană mulțumindu-se cu prezentul imediat, refuzând să rețină sacrul ca ceva autentic și important pentru viața personală și socială.

În contextul opțiunilor tinerilor unde dubiul religios își are un loc privilegiat și unde tânărul începe a-și maturiza atitudinile și opțiunile⁴⁵, pătrunderea indiferenței față de viața spirituală poate asuma nuanțele tipice ale lipsei de înțelegere, ale îndepărtării, ale nonconformismului, ale înstrăinării și ale neputinței de a înțelege semnificația actului religios, ceea ce are drept consecință indiferența față de mesajul Evangheliei și implicit al Bisericii⁴⁶.

Un tânăr nonconformist nu mai acceptă dialogul, ci acționează cum îi spune mintea lui în clipa aceea. Un tânăr nonconformist este tânărul din Evanghelie care este inteligent, frumos, bine clădit și iubit de părintele lui, dar care spune «nu mai vreau să stau acasă cu tine, vreau însă jumătate din avere, nu-mi mai plac cartea, credința, obiceiurile, țara, de aceea vreau să mă duc într-o țară îndepărtată». La un moment dat, nonconformismul are o limită: limita nonconformismului este degradarea totală.

Mulți adolescenți depășesc foarte bine, chiar dacă nu fără dificultăți, separarea de perioada infantilă în căutarea unei noi identități stabile

43. Olivier CLEMENT, *La secolarizzazione*, Qiqajon, Monastero di Bose, 2001, p. 7.

44. Pr. Leontin POPESCU, „Transmitera credinței într-o lume mereu în schimbare“, în: *Teologie și cultură la Dunărea de Jos*, vol. XIV, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2015, p. 284.

45. Eugenio FIZZOTI, *Verso una psicologia della religione. 2 Il cammino della religiosità*, Elle, Di Ci, Torino, 1995, p. 107.

46. Joseph GEVAERT, „Evangelizazione“, în: *Dizionario di pastorale giovanile*, ELLE DI CI, Torino, 1992, p. 382.

și mature. Sunt însă și numeroși tineri care în situații de neliniște identitară își exprimă angoasele lor sub forma de «acting aut», recurgând la alegeri deviate de la normalitate, unele dintre aceste alegeri chiar periculoase, cum ar fi cele ale toxico-dependenței, ale suicidului sau comportamentului delincvențial. Așadar, toxico-dependența poate deveni unul dintre posibilele răspunsuri la deprecierea psihologică așa de frecventă în adolescență. Folosirea drogurilor, în spatele motivației conștiente aduse de adolescenți (spre exemplu: curiozitatea, dorința de evadare, voința de a experimenta noi senzații și experiențe) poate ascunde semnificații profunde de tipul defensiv și regresiv. Drogurile pot să se configureze astfel ca o soluție aparent ușoară la angoasele și la temerile cu care se confruntă; în alte cazuri pot servi la ascunderea sentimentelor depresive care se întâlnesc frecvent în adolescență și care nu constituie o boală⁴⁷.

Experiența păcatului în mistică Sf. Părinți

Înainte de a fi o categorie morală, păcatul este o categorie religioasă, o ruptură în relația personală cu Dumnezeu. Păcatul este, fără îndoială, o realitate religioasă, un fapt obiectiv, o experiență religioasă prezentă în individ și trăită ca un set de sentimente pozitive sau negative față de sine, ca individ sau ca grup și față de Dumnezeu sau divinitate.

Fiecare cultură are propria sa viziune asupra păcatului și a dezvoltat mituri și rituri religioase, care evidențiază libertatea omului, care este anulată sau menținută, în funcție de conformarea sau nu a acesteia cu păcatul. Toate aceste concepții despre păcat în societățile primitive sunt identificate în esență cu încălcarea tabuurilor. Antropologul A. M. Di Nola atribuie păcatului religiozității primitive următoarele caracteristici: a) irelevanța intenționalității și a libertății de alegere în comportamentul individual, în sensul că starea păcătoasă este automat inherentă simplului contact cu o realitate capabilă să determine impuritatea; b) încălcarea tabuurilor poate fi caracterizată

47. Leontin POPESCU, „Familia creștină între tradiție și modernitate”, în: *Teologie și cultură la Dunărea de Jos*, vol. X, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2015, pp. 203-265.

drept păcat; un păcat în întregime exterior, care se exprimă în contaminarea mecanismelor de gândire cu privire la ideea de pur sau impur; c) alături de păcat, înțeles ca o încălcare a regulilor tabu, există și un păcat ritual. Limita dintre cele două forme este foarte incertă. În păcatul ritual apare o relație specifică între comportamentul uman și dimensiunea sacrului, în timp ce această relație nu este prezentă în încălcarea tabuului ca un fenomen pur social⁴⁸. Păcatul înseamnă greșeli în relația personală cu Dumnezeu ca autorul creației, este greșală în calea sau în itinerarul propus de Dumnezeu⁴⁹. Prin păcat, omul se înstrăinează de menirea încredințată lui de Dumnezeu: și anume de a păstra lumea și creația pe calea duhovnicească, slăbindu-și puterile sale de a cunoaște rațiunile naturale, divine și drepte ale lucrurilor care alcătuiesc creația. Lumea este astfel înțeleasă exclusiv material și biologic, pragmatic și exclusiv utilitarist, devenind un simbol fals al infinitului divin și câmpul de manifestarea a unei libertăți aparente și limitate⁵⁰.

Revelația biblică a Vechiului Testament conține diferite concepții despre păcat care, pe de o parte, denunță asemănarea lor cu gândirea popoarelor vecine, iar pe de altă parte sunt unificate printr-un principiu superior de natură religios-morală și juridico-socială: ca de alianță între Domnul și poporul Său⁵¹. Termenul cel mai folosit este cel de *hata*, care este un termen inițial profan și care înseamnă: a fi îndoit, curbat, a se abate, a-și pierde drumul. Acest termen este corespondentul grecescului *ἁμαρτία* (*hamartia*)⁵² și indică nu numai situația păcătoasă, ci și starea de vinovăție și tot ce este legat de ea: pagubă, suferință, greutate sub care se aplecă omul. Cuvântul este relațional, plasat în contextul alianței, păcătosul este într-o stare păcătoasă pen-

48. Alfonso MARIA DI NOLA, „Peccato“, în: coord. Gorizzi Mario, Malankaresi, *Enciclopedia delle religioni*, Ed. Vallecchi, Firenze, 1970, p. 1555.

49. Giuseppe SOVERNIGO, *Il celebrante, fedele o presidente e la partecipazione liturgica*, *Corso di Psicologia e azione celebrativa*, Istituto di Liturgia Pastorale, Abbazia di s. Giustina, Padova, anno academico 1999-2000, Suisidi Didattici, p. 308.

50. Pr. Ion C. TEȘU, *Teologia Necazurilor*, Ed. Sf. Mina, Iași, 2018, pp. 38; 46.

51. D. LAFRANCONI, „Peccato“, p. 899.

52. Carlo ROCCHETTA, *I sacramenti della fede. Sacramentaria biblica fondamentale*, vol. I, Dehoniane, Bologna, 1998, p. 155.

tru că a păcătuit împotriva Alianței, s-a abătut de la calea luată prin alianța. Printre termenii Vechiului Testament care exprimă păcatul găsim: *awon*, care exprimă o idee contrară planurilor lui Dumnezeu, în care dreptatea devine nedreptate; *pasha*, care indică mai mult sau mai puțin o crimă interpersonală sau, în sens teologic, ruperea de Dumnezeu sau de comunitate; *rasha*, ca ideea de vinovăție; *nebalah*, ca nebulie, impietate.

În Noul Testament, alături de αμαρτία (hamartia) folosit pe larg de Sfântul Ioan Evanghelistul, pentru a descrie efectul unei fapte vinovate, greșală, cădere, încălcare, datorie, se regăsesc și termenii: αμαρτεμα, παραπτωμα, παραβασις, οφηλεμα (*amartema, paraptoma, parabasis, ofilema*)⁵³. Toți acești termeni au o bază lingvistică comună: ideea de greșală. Sub orice formă s-ar exprima, păcatul se prezintă întotdeauna ca o greșală de perspectivă, o eroare de evaluare, deoarece constă în a da o valoare absolută cui nu o are și invers, și a nu lua în considerare ceea ce este absolut⁵⁴.

Referatului biblic al Vechiului Testament ne dovedește că Dumnezeu a făcut tot ceea ce era necesar ca omul să nu facă această experiență a păcatului.

Omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu, deci chemat să fie interlocutorul lui Dumnezeu. În calitatea lui de creatură după chipul lui Dumnezeu, omul este purtătorul unei libertăți care îl face o ființă spirituală fără egal în ordinea lumii create. Omul este produsul unui act special al lui Dumnezeu, creat cu atribute divine adecvate condiției sale de a fi contingent, creat și relativ. În starea paradisiacă, omul se afla „pe prima treaptă a existenței și pe prima treaptă a exercitării libertății sale cu care fusese înzestrat”⁵⁵. Având posibilitatea de a vorbi cu Dumnezeu față în față, omul a avut și posibilitatea de a alege în mod liber atât cea mai profundă relație cu Creatorul său, cât și întoarcerea la inexistență prin distanțarea de Izvorul vieții. În lumina libertății cu

53. Pentru a se vedea mai bine: hamartema, hamartia – se poate consulta *GRANDE lessico del Nuovo Testamento*, vol. I, a cura di F. Montagnini- G. Scarpato- O. Soffritti, Paideia, Brescia, 1971, pp. 715-862.

54. C. ROCCHETTA, *I sacramenti della fede...*, p. 155.

55. Sf. Dumitru STĂNILOAE, „Starea primordială a omului în cele trei confesiuni”, în: *Ortodoxia*, 3 (1965), p. 332.